

TÜRKİYE’NİN JEOLojİK KOLEKSİYONLARI ÇALIŞTAYI SONUÇ BİLDİRGESİ

TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası (JMO) Kültürel Jeoloji ve Jeolojik Miras Çalışma Grubu, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, MTA Şehit Cuma Dağ Tabiat Tarihi Müze Müdürlüğü, Türkiye Ulusal Jeoloji Bilimleri Birliği (TUJBB), Jeolojik Mirası Koruma Derneği (JEMİRKO) ve Yerbilimleri Eğitimi Çalışma Grubu (YEÇG) ortaklığı ile “Türkiye’nin Jeolojik Koleksiyonları Çalıştayı” 4-5 Aralık 2025 tarihlerinde Ankara’da MTA Şehit Cuma Dağ Tabiat Tarihi Müzesi’nde gerçekleştirilmiştir.

Günümüzde **Kültürel Miras**, sanat, medya ve yaratıcı hizmetleri kapsayan faaliyetlerin bütünü olarak tanımlanmaktadır. İspanya, İngiltere, Almanya, Fransa gibi pek çok ülkenin gayrimenkul odaklı kalkınma projeleri veya diğer bir ifadeyle ‘beton ekonomisi’ yerine önceliğin; eşitlik, sürdürülebilirlik, erişim, toplumsal bütünleşme ve sosyal katkılar sağlayan kültür odaklı kentsel gelişim projelerine verildiği görülmektedir. Bu ülkelerde özellikle de işsizliğin artış gösterdiği bölgelerde kültürel yatırımlar ile kentsel canlanma ve dönüşüm yaratılmaya çalışılmaktadır. Bilbao, Glasgow ve Liverpool kültür odaklı kalkınma stratejisini başarı ile uygulayan ilk örnek kentler olup, pek çok kent yönetimine de ilham kaynağı oluşturmıştır. Avrupa Birliği’nden alınan fonlar ile müzeler, konser salonları, tiyatrolar ve farklı kültürel yatırımlar gerçekleştirilmiştir.

Ülkemizde kültürel mirasa yönelik çalışmalar, belirli bir birikim ve olgunluk düzeyine ulaşmış olmakla birlikte, doğal miras alanında yürütülen çalışmaların nicelik ve nitelik bakımından henüz yeterli düzeye erişemediği görülmektedir. Ülkemizde doğa, tarih ve kültür odaklı çalışmalar, stratejik bir temel ile kurumlar arası iş birliği ve eşgüdümünden uzak bir şekilde yürütüldüğü görülmektedir. Dünyada pek çok alanda olduğu gibi müzecilik alanında da önemli bir dönüşüm süreci yaşanmaktadır. 18. yüzyıldan itibaren gelişen ve özellikle 19. yüzyılda ‘*müze çağı*’ olarak adlandırılan dönemde kurumsallaşan kamusal müzelerin yanı sıra, günümüzde özel, vakıf ve farklı yönetim modellerine sahip müzelerin sayısında artış gözlenmektedir. Bu süreçte müzeler, sergileme anlayışı, işlev ve yönetim modelleri bakımından çeşitlenmektedir.

Jeokoleksiyonların, yeni müzecilik anlayışının bir parçası olarak giderek daha fazla önem kazanmaya başladığı görülmektedir. Önümüzdeki yıllarda, Uluslararası Jeoloji Bilimleri Birliği

(IUGS) öncülüğünde geliştirilen bu yaklaşımın, uluslararası düzeyde yaygınlaşarak gelişmesi öngörülmektedir. Bu kapsamda, üniversitelerimiz, kamu kurumlarımız ve müzelerimiz bünyesinde bulunan ve büyük ölçüde erişime kapalı durumda olan koleksiyonların görünür kılınması; söz konusu varlıkların uluslararası ölçütler çerçevesinde ele alınarak değerlendirilmesi ve tanıtılması amacıyla bu çalışma başlatılmıştır.

Uluslararası Jeoloji Bilimleri Birliği (IUGS) tarafından “yerbilimleri için özellikle yüksek bilimsel, tarihsel veya eğitimsel değeri nedeniyle, küresel öneme sahip bir müze koleksiyonu veya müze koleksiyonunun bir parçası”, “**Jeolojik koleksiyon (Jeokoleksiyon)**” olarak tanımlanmaktadır. Bu çalıştayın amacı, kurumlarımızdan ve üniversitelerimizden konunun uzmanlarını bir araya getirerek Uluslararası Jeoloji Bilimleri Birliği’nin (IUGS) belirlediği kriterler çerçevesinde, Türkiye’de bulunan yerbilimleri ile ilgili her türlü jeolojik koleksiyonlarımızı (kayaçlar, mineraller, meteorlar, fosiller, sondaj karotları, petrol, tutturulmamış çökeller/blok, çakıl vb, volkanik malzemeler veya ince kesitler, parlak kesitler, monte edilmiş taneler, mineral ayrışmaları ve tozlar gibi işlenmiş jeomalzemeler) belirlemek ve ortaya koymaktır. Ayrıca bilimsel, tarihsel ve/veya eğitimsel olağanüstü değere sahip bir jeolojik koleksiyonun öncelikle ulusal ölçekte, daha sonra da uluslararası ölçekte tanınırlığının sağlanması amacıyla, Uluslararası Jeoloji Bilimleri Birliği (IUGS) Jeokoleksiyonu olarak önerilmesi için gerekli başvuruların hazırlanmasını hedeflemektedir.

Bu amaçla düzenlenen çalıştayın açılış törenine; Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdür Yardımcısı Hatice Dilek Karakuzu, MTA Şehit Cuma Dağ Tabiat Tarihi Müze Müdürü Korhan Çakır, TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Başkanı Hüseyin Alan, Jeolojik Mirası Koruma Derneği Başkanı Prof. Dr. Nizamettin Kazancı, Yerbilimleri Eğitimi Çalışma Grubu Başkanı Prof. Dr. Hükmü Orhan, Paleontoloji-Stratigrafi Çalışma Grubu Başkanı Caner Kaya Özer, üniversiteler, kamu kurum ve kuruluşları, meslek örgütleri ve sivil toplum kuruluşları temsilcileri katılım göstermiştir. Çalıştay, jeoloji, coğrafya, orman, biyoloji, arkeoloji, antropoloji, bilim tarihi gibi farklı disiplinlerde çalışan akademisyen ve araştırmacıyı bir araya getirmiştir. Çalıştayın Bilim Kurulu’nda 26, Düzenleme Kurulu’nda ise 14 değerli akademisyen ve sektör temsilcisi görev almış olup, toplam katılımcı sayısı 258 kişi olarak gerçekleşmiştir. Çalıştay programında, 2 çağrılı konuşma, 18 bildiri, 1 fotoğraf sergisi yer almış ve çalıştayın son günü MTA Şehit Cuma Dağ Tabiat Tarihi Müzesi Koleksiyonları ziyaret edilmiştir.

Çalıştay kapsamında; Türkiye’deki Doğa Tarihi Müzeleri ve Ulusal Doğa Tarihi Müzesi’nin Kurulma Girişimine ilişkin bilgilendirme ve Doğa Tarihi Müzelerinin Önemine; Doğal Mirasa Erişimde Kurumsal Yapıların Rolü: Bilimsel Kazılar: Devlet ve Özel Müzeler; Ege Üniversitesi Tabiat Tarihi Uygulama ve Araştırma Merkezi’nin Ankara Sinap ve Uşak Kemiklitepe Geç Miyosen Omurgalı Koleksiyonu; İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Orman Fakültesi ISTO Herbaryumu Bitki Mikrofosil ve Fosil Ağaç Koleksiyonları; Çorakyerler Omurgalı Fosil Koleksiyonu; Denizli Traverteni Büyük Memeli Fosillerinin Jeokoleksiyon potansiyeli; Deniz İneği cinsi Metaxytherium’un Türkiye’de keşfedilen ilk örnekleri; Zonguldak Taşkömürü bitki Fosil Koleksiyonu; Tarsus Amerikan Koleji Doğa Bilimleri Koleksiyonu’nun Tarihi Jeokoleksiyon Potansiyeli; Alışılmadık Bir Jeolojik Koleksiyon İçin Öneriler: Türkiye Yer Bilimciler Arşivi; Yerbilimlerinin ilgi alanlarının anlaşılmasında teşhir yoluyla eğitim amacına

uygun müze ve diğer koleksiyonlar; Jeoloji tarihini ve onu şekillendiren süreçleri temsil eden bilimsel ve eğitsel öneme sahip ince kesitler; MTA Şehit Cuma Dağ Tabiat Tarihi Müzesi koleksiyonlarına ait Manisa-Kula İnsan Ayak İzi Koleksiyonu, Türkiye’de Çıkarılan Nadir Süstaşları Koleksiyonu, Mikromemeli Fosil Koleksiyonu ve Çankırı-Çorum Havzası Orta Eosen Gastropoda ve Bivalvia Koleksiyonu; Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Georg Heinrich Scheufele Mineral Koleksiyonu; Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Jeoloji Mühendisliği Bölümü Prof. Dr. M. Rifat Bozkurt Mineral Galerisi konularını içeren bildiriler sunulmuştur. Sunulan bildirilerin gelecekte potansiyel IUGS jeokoleksiyonları kapsamında değerlendirilebilmesi için öneriler geliştirilmiş ve tartışılmıştır. Çalıştayın son programı olarak MTA Şehit Cuma Dağ Tabiat Tarihi Müzesi koleksiyonları ziyareti, Korhan Çakır, Fatma Yavaş, Ebru Albayrak, Müjde Gürsoy ve Çisil Bengisu Badur Mantıcı eşliğinde gerçekleştirilmiştir.

Çalıştay oturumları ve değerlendirme toplantısı sonucunda, doğa tarihi müzelerinin oluşturulması, üniversitelerde yer alan jeolojik koleksiyonların tanınırlığının artırılması, özel müze girişimleri konularında gerekli adımlar ve önlemler ile yapılması gereken düzenlemeler aşağıda kamuoyunun bilgisine sunulmaktadır:

1. Türkiye’de bulunan jeokoleksiyonların, IUGS Jeokoleksiyonları programı kapsamında değerlendirilebilecek potansiyel koleksiyonların envanter çalışması yapılması ve veri tabanı oluşturulması,
2. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü’ne bağlı müzelerde arkeolojik ve kültürel materyallerin yanı sıra mineral, kayaç ve fosil gibi doğal varlıkların da yer aldığı özel koleksiyon bölümlerinin oluşturulması,
3. Doğal varlıklar ile ilgili olarak üniversitelerin, vakıfların, belediyelerin ve şahısların sahip olduğu koleksiyonların, Kültür ve Turizm Bakanlığınca gerekli idari ve hukuki düzenlemelerin yapılarak kolaylaştırıcı iş ve işlemlerin hayata geçirilmesi konusunda çalışma başlatılması ve özel müzeler statüsünde değerlendirilmesi,
4. Doğa Tarihini yansıtan koleksiyonlar ve kazı alanları gibi konuları içine alan belgesellerin hazırlanması,
5. Türkiye’de bölgelere özgü doğal varlıkların toplandığı müzelerin oluşturulması, müzelerin gelecek için kullanılması ve toplumla paylaşılan öğretici alanlar olması, arka planda araştırmacıların ve akademik çalışmaların yapıldığı mekanlar haline dönüştürülmesi,
6. 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamında müzelere ulaşan doğal varlıkların sergilendiği, ancak bunların yeterli olmadığı, koleksiyonların potansiyellerinin artırılması gerektiği,
7. Kültür Bakanlığına bağlı müzelerde, doğal varlıkları içeren kazı alanlarında ve koleksiyon oluşturulmasında destek olabilecek ve ayrıca bulunan örneklerin doğru bir şekilde tanımlanmasında düzenli bilgi üretebilecek jeoloji mühendislerinin (paleontolog, mineralog gibi) kadrolu olarak yer alması,
8. Yurt dışına değişik nedenlerle taşınan özel jeolojik koleksiyonların ülkemize iadesi ile ilgili Kültür ve Turizm Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı- MTA Genel Müdürlüğü gibi ilgili kurumlara başvuruların yapılması, ilgili kurumların bu özel koleksiyonları ülkemize geri getirmeleri konusunda ortak çalışma başlatmaları,

9. Değişik zamanlarda kurulma çabaları gösterilen **ULUSAL DOĞA TARİHİ MÜZESİ**'nin kurulmamasının büyük bir eksiklik olduğu, bu konuda ülkemizde yaşanan eksikliğin giderilmesi amacıyla Kültür ve Turizm Başkanlığınca çalışma başlatılması,
10. Bazı tarihi kentlerimizin gayrimenkul odaklı kalkınma projeleri yerine, doğa, kültür ve tarih odaklı bir gelişim perspektifi sergilemeleri konusunda AB ülkelerinde olduğu gibi ilgili merkezi idare kuruluşlar ile yerel yönetimlerin iş birliği yapması, AB fonlarından da yararlanılarak müze, tiyatro, doğal, kültürel ve tarihi alanların restorasyonu ve kamuya kazandırılması konusunda çalışma başlatılması,
11. 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun günün ihtiyaçları çerçevesinde "jeolojik miras, jeosit, jeokoleksiyon, jeopark" gibi kavramları içerecek şekilde yenilenmesi konusunda Kültür ve Turizm Bakanlığınca gerekli çalışmaların başlatılması,
12. Jeolojik Koleksiyonları vatandaşla ve gönüllülerle bir araya getirerek koruma ve farkındalık statülerini artıracak vatandaş bilimi projelerinin üniversiteler ve müzeler eliyle yaygınlaştırılması,

gerektiği ortaya konmuştur.

Küresel olarak bilimsel, tarihsel ve/veya eğitimsel olağanüstü değere sahip bir jeolojik koleksiyonun öncelikle ulusal ve uluslararası boyutta tanınırlığının sağlanması, Uluslararası Jeoloji Bilimleri Birliği (IUGS) Jeokoleksiyonu olması için destek vermeye, ayrıca, jeolojik koleksiyonların, jeolojik miras olarak önemini ve doğa koruma bilincinin geliştirilmesini, "Toplum İçin Yerbilimleri" fikrini anlatmaya devam edeceğimizi kamuoyuna saygıyla duyururuz.

Düzenleme Kurulu